

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ I FANTASIA

Novembre - Desembre 2009. Número 19

EDITORIAL

Contra barreres i peatges

"A Anglaterra tornen a estar de moda les fantasies cosmològiques derivades de Verne. La publicació del llibre de Wells *Star-begotten* (Chato and Windus) coincideix amb la d'una novel·la d'Olaf Stapledon que duu un títol semblant: *Star Maker*. Stapledon havia donat una primera mostra de la seva vívida imaginació en un altre llibre de tema còsmic: *Last and First Men*, molt més 'localista' que la seva última novel·la, ja que només es referia a l'home i al sistema solar, mentre que *Star Maker* tracta d'una guerra universal interplanetària."

Qui escriu amb aquesta soltesa sobre Wells i Stapledon no és cap jove afeccionat col·laborador d'algun fanzín de ciència-ficció, sinó tot un senyor Marià Manent de quaranta anys, i ho fa en una publicació tan seriosa com la "Revista de Catalunya" de Rovira i Virgili (al número 82, el gener de 1938).

Qualsevol que faci un cop d'ull a les publicacions d'abans de la guerra (com ha fet sistemàticament Sebastià Roig) troba que els grans coneixedors de la literatura catalana, com el poeta Manent mateix, o Carner o Tasis, també estaven al dia de la literatura fantàstica internacional. I, anant a tornajorns, els peoners de la nostra ciència-ficció, com Pujulà, Parés o Francès, eren també bons coneixedors de la literatura catalana general.

Ara, des de l'àmbit dels seguidors de la ciència-ficció, el nostre, alguna vegada ens hem queixat que els nostres entesos en literatura catalana no s'interessin pel gènere. I és ben possible que tinguem raó. Però just en aquest butlletí Eloi Puig, en analitzar la participació al premi Ictineu, conclou que les dades fan pensar que el lector català de ciència-ficció "coneix més les obres traduïdes al català que no pas les escrites pròpiament en la nostra llengua".

Perduda doncs aquella fluïdesa del primer terç del segle XX, els catalans lectors de ciència-ficció no s'interessin, o no prou, per la literatura catalana, de la mateixa manera que les forces dominants de la literatura catalana no s'interessin, o s'hi interessin poc, per la ciència-ficció.

Aquest joc de compartiments estancs no beneficia ningú. Perquè pensem que no ens el podem permetre, aquest butlletí, amb tota la humilitat però sense cap ambigüitat, està a la disposició de tots els que vulguin fer passos per trencar barreres limitadores, com els fan per exemple els organitzadors del premi Ictineu.

CRÒNICA

PREMIS ICTINEU

Els Premis Ictineu ja recorren la recta final. El passat 30 de setembre es va tancar la primera fase de la votació, en què tothom que ho desitgés podia proposar fins a 5 candidats a obtenir el premi per cada categoria. El dia 1 de novembre conclourà la segona fase de la votació. Finalment, els premis es lliuraran el 28 de novembre a les 12 del migdia a la Biblioteca Central Tecla Sala de l'Hospitalet de Llobregat (Av. Tarradellas, 44).

Volíem acostar una mica els resultats d'aquesta primera fase. Abans de parlar d'estadístiques, però, cal tenir en compte dos factors:

a) Els Premis es van convocar a final de juliol i el període per al tancament d'aquesta primera fase era de només 2 mesos (l'any que ve la convocatòria es farà mesos més aviat per donar més temps als lectors).

b) Era el primer cop que es convocava, amb la dificultat afegida, doncs, que molta gent possiblement interessada no en sabia l'existència.

Tanmateix els coordinadors del premi estem satisfets del volum de persones que han votat (no gaire lluny d'altres tipus de votacions que es fan per exemple a escala estatal amb els premis Ignotus).

Aquestes són algunes de les conclusions que s'han pogut extreure.

a) Valoració per gènere: Homes 58,06%; Dones 41,93%.

b) Origen dels vots: Catalunya, 77%; País Valencià 23%.

La majoria dels vots (un 77,42%) provenen de capitals de comarca, especialment de Barcelona i València. No hi ha hagut vots provinents de les províncies de Girona i d'Alacant, ni tampoc de les Illes, la Catalunya del Nord, la Franja o Andorra. Esperem que aquesta tendència es corregeixi en properes edicions.

c) Sobre les categories:

Obra original: S'han votat 8 de les 18 obres possibles: 44,44%

Obra traduïda: S'han votat 14 de les 19 obres possibles: 73,68%

Conte original: S'han votat 16 de les 24 obres possibles: 66,66%

Això sembla indicar que el lector coneix més les obres traduïdes al català que no pas les escrites pròpiament en la nostra llengua. Possiblement hi influeix que les novel·les foranes tenen un grau de promoció més elevat o que parlem de best-sellers que s'han venut molt bé en castellà o en anglès, per exemple.

A continuació adjuntem la llista de finalistes. Al moment que aparegui aquest butlletí encara hi haurà tot

el dia de termini per si algun membre de les Ter-Cat o de la SCCFF vol enviar el seu vot per escollir el guanyador (el termini no acaba fins a la nit del dia 1 de novembre) a la següent adreça: premi.ictineu@gmail.com

Igualment, per a baixar el formulari només cal adreçar-se a: <http://sites.google.com/site/premiictineu/>

LLISTA DE FINALISTES

A) Finalistes de la categoria "Millor obra de ficció original en català" (per ordre alfabètic):

- *Aiguafang* (Joan-Lluís Lluís)
- *Iskander, un viatge a la màgia dels llibres* (Alicia Gili & Sílvia Romero)
- *La mutació sentimental* (Carme Torras)
- *Poso el comptaquilòmetres a zero* (A. Munné-Jordà)
- *Silenci de plom* (Salvador Company)

B) Finalistes de la categoria "Millor obra de ficció traduïda al català" (per ordre alfabètic):

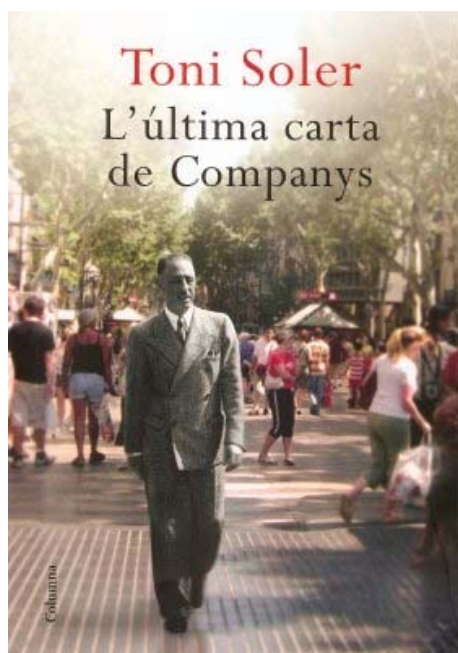
- *El sindicat de policies jueus* (Michael Chabon)
- *Harry Potter i les relíquies de la mort* (J.K. Rowling)
- *L'orde de Santa Ceclina* (Susana Vallejo)
- *Planeta blau* (Jeanette Winterson)
- *Un home a les fosques* (Paul Auster)

C) Finalistes de la categoria "Conte de ficció original en català" (per ordre alfabètic). A causa d'un múltiple empat s'han acceptat excepcionalment 7 obres finalistes:

- "De petit tos de gos, de gran pota d'elefant" dins *Tretze tristos tràngols* (Albert Sánchez Piñol)
- "El gat" dins *El mirall venecià* (A. Munné-Jordà)
- "El mirall venecià" dins *El mirall venecià* (A. Munné-Jordà)
- "La solidaritat que va venir de les estrelles" dins *Tretze tristos tràngols* (Albert Sánchez Piñol)
- "L'espantaocells que estimava els ocells" dins *Tretze tristos tràngols* (Albert Sánchez Piñol)
- "Només digues si encara m'estimes" dins *Tretze tristos tràngols* (Albert Sánchez Piñol)
- "Quan queien homes de la lluna" dins *Tretze tristos tràngols* (Albert Sánchez Piñol).

Eloi Puig

LLIBRES

L'última carta de Companys

de Toni Soler
"Clàssica", 813, Columna Edicions, Barcelona, setembre 2009.

Toni Soler (Figueres, 1965), tot i que és més conegut per la faceta de professional de la ràdio i la televisió, el 1994 ja havia publicat una novel·la, *Pretèrit imperfecte*, en què utilitzava la ciència-ficció per a alterar la història, amb diversos viatges al passat, a partir de voler impedir inicialment l'assassinat de Cèsar, sense preveure els canvis successius que això havia de provocar en la història, fins i tot la familiar del protagonista.

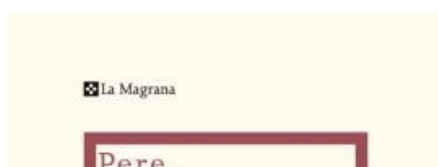
Ara, amb *L'última carta de Companys*, utilitza el mateix recurs, però aplicat a un sol cas i amb un tractament més decididament de gènere. Així, hi ha una explicació sobre els ordinadors quàntics i la possibilitat de viatjar a universos paral·lels, amb una

referència explícita a *Rescat en el temps* de Michel Crichton, i una màquina del temps anomenada Harlan I, en homenatge a Asimov i l'agent Andrew Harlan de *La fi de l'eternitat*. A la novel·la, l'any 2015 l'ambiciosa vicepresidenta de la Generalitat de Catalunya, Mar Ballesta, fa venir un brillant cervell de la Nasa, el terrassenc Joaquim Blat, que investigava sobre la natura del temps, i li fa desplegar el projecte secret de la màquina que permetrà enviar al passat l'agent Martí Llaneras per rescatar el president Companys i portar-lo al present sa i estalvi. El pla es complica ja d'entrada, i a més té uns objectius que no són solament el cop d'efecte polític.

No és solament una novel·la de política-ficció, sinó que l'element de ciència-ficció hi està tractat amb prou respecte. Si subjectivament n'hem de dir algun defecte, a més del retard amb què s'"humanitza" el president rescatat (en un programa de televisió) i un aire general de no haver estat prou "sedimentat" el text, parlariem d'una aparent precipitació en l'edició, amb algunes inadvertències fàcilment esmenables en desitjables reedicions: un marroquí que a la pàgina següent és algerià, un sergent que al paràgraf següent és comandant, un valencià que dins el mateix paràgraf barreja aleatòriament "seues" i "seves"..., petits detalls que no desmereixen una obra recomanable, ben travada i ben documentada.

Ni que sigui com un afegitó final, esmentem que dins aquest camp de la història i el viatge pel temps Núria Casado i Gual ha publicat la peça teatral musical *MusiCat* ("Teatre de butxaca", 33, Pagès editors, Lleida, abril 2009), adreçada al públic infantil, que permet "viatjar plegats en el temps" (sense tecnologia) resseguint la història de Catalunya des dels ibers i el grecs fins a la restauració de la Generalitat.

AMJ

Ronda naval sota la boira

de Pere Calders
"Les ales esteses", 271, La Magrana, Barcelona, setembre

2009.

Després que en poc temps han anat sortint tres novel·les inacabades de Pere Calders (1912-1994), rescatades d'entre els papers del seu arxiu, i que, per més que crítics i editors ho volguessin dissimular, deixaven insatsfets els lectors, ara La Magrana ha reeditat la que Joan Triadú va qualificar de "la novel·la més pura del més pur Calders".

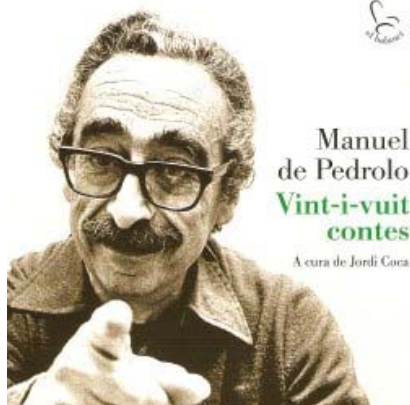
Calders va escriure *Ronda naval sota la boira* a la darrerria dels anys cinquanta, encara a l'exili mexicà, però no es va poder editar fins al 1966. Eren temps dolents per a la narrativa fantàstica (pensem en *Un deliri de mar* de Miquel i Vergés, escrita també a l'exili el 1954 però no publicada fins al 2005, en edició de Víctor Martínez-Gil; en la incomprensió que va rebre *El martell* de Jordi Sarsanedas el 1956, o en algunes obres de Pedrolo de l'època); eren temps sotmesos al dictat del realisme social.

Ronda naval sota la boira narra l'epopeia del "Panoràmic", un vaixell de càrrega i passatgers que experimenta un nou sistema de propulsió amb aplicacions a la marina de guerra. Sigui per accident o sigui per l'acció d'un espia, el sistema propulsor falla enmig de l'Atlàntic, un altre desperfecte mecànic hi provoca una via d'aigua, i a més el vaixell queda sotmès a dos fenòmens naturals estranys: la boira persistent que l'embolcalla i un fort corrent marítim circular que, amb els motors inutilitzats, l'empeny a girar seguint sempre la mateixa circumferència en una ronda incabable. I tot sota el fil continu de l'obsessió del capità per formar amb els passatgers una orquestra que, seguint el model implícit del "Titànic", al moment del naufragi toqui l'himne de la companyia mentre el vaixell s'enfonsa.

El plantejament fantàstic, o si més no transgressor del realisme, no és l'únic "pecat" de l'obra. Pel que fa a la forma, Calders la inscriu en allò que Sartre va qualificar d'antinovel·la, i per tant trenca el pacte de la novel·la burgesa pel qual autor i lector tenen cadascú el seu lloc i la seva comesa. Aquí, després de cada capítol, Calders mateix hi intervé amb "escolis", "addendes", "comentaris" o "extensions" que amplien, esmenen o matisen allò que hem llegit anteriorment, en una introducció de les formes experimentals que es faran corrents a la narrativa catalana dels anys setanta.

Reprenent el comentari de Joan Triadú que citàvem al principi, *Ronda naval sota la boira* és "una obra consumada de l'humorisme català" i "la plenitud com a escriptor" de Pere Calders.

AMJ

Vint-i-vuit contes

de Manuel de pedrolo

A cura de Jordi Coca

"El balancí", 415, Edicions 62, Barcelona, setembre 2009.

Jordi Coca, un dels millors coneixedors de l'obra literària de Manuel de Pedrolo (1918-1990), n'ha fet una tria dels contes i narracions que resulta alhora una magnífica introducció a la literatura de l'autor. Com diu Coca a l'imprescindible i didàctic pròleg, "el conjunt d'aquests contes i narracions breus [es

refereix als escrits de 1938 a 1956, l'etapa més fecunda de producció de contes pedrolians] conté en bona manera 'tot' allò que l'autor desenvoluparà més endavant en les novel·les". Així, doncs, aquest llibre, alhora que una bona introducció a la lectura dels contes de Pedrolo, és també una bona introducció a "tot" l'univers de l'autor.

Dels vint-i-vuit contes, com a mínim setze els podríem incloure dins una tria de la literatura de ciència-ficció o fantàstica de Pedrolo. Per tant, tant com una introducció a tota l'obra de Pedrolo, també recomanem el volum com una introducció a la seva ciència-ficció.

Del llibre *El premi literari i més coses*, el primer llibre de prosa que Pedrolo va publicar, el 1953, hi ha el conte "Transformació de la ciutat", datat el 1947, i que per tant, si no en trobem cap altre, és el primer conte de ciència-ficció de la represa després de la guerra, amb un personatge que té el poder de canviar la realitat física a partir de canviar la situació dels carrers i edificis representats en un mapa, amb una escena que n'anticipa una altra del magnífic film d'Alex Proyas *Dark City*, de 1998. També del mateix llibre, "El bosc", datat el 1951, tracta d'un bosc amb uns arbres que es nodreixen de sang de donzelles de la ciutat, que podríem classificar dins la categoria d'allò que Ursula K. Le Guin vint anys més endavant anomenarà "psicomites". Del llibre *El temps a les venes*, datat 1953-1954 però publicat vint anys després, "Dèdal", situat en un laberint que gradualment esdevé un no-lloc que podria anticipar la novel·la *Introducció a l'ombra*, que Pedrolo va escriure el 1956, i "L'escala", també situada en un espai irreal potser més enllà del temps vital, dins una casa que podria ser una variant de l'hotel de la seva novel·la *Mister Chase, podeu sortir*, també de 1953. Del llibre *Un món per a tothom*, datat el 1954 i publicat el 1956, "Temps simultanis", amb cinc històries simultànies de diferents gèneres, una de les quals de fantasmes o de realitats alternatives. Del llibre *Cinc cordes*, datat el 1954 i publicat vint anys després, un altre diguem-ne psicomite, "Estructures", que fa parlar les veus més primitives des de l'inici de l'hominització, encara que desemboca brutalment en una realitat ben contemporània. Del llibre *International Setting*, de 1955 però tampoc no publicat fins al 1974, "L'origen de les coses", amb la història d'un autobús d'excursionistes que es perd i, impossibilitats de tornar a trobar el camí, funden una nova ciutat, i "Weiss per la finestra", un inquietant relat de desdoblament a la ratlla de la mort. Del recull *Crèdits humans*, datat l'estiu de 1956 i publicat l'any següent, tenim "L'altre", una inversió del tema del doble; "Les solucions finals", amb uns cavallets de fira que inicien una cursa desbocada que ho engoleix tot; "Les civilitzacions són mortals", amb una ciutat d'on desapareixen els carrers, en una mena de variant de la idea de "Transformació de la ciutat"; "La terra promesa", amb una realitat paral·lela situada en un no-lloc rere un envà, també en una certa variació de la novel·la *Introducció a l'ombra*, del mateix any, o "Liquidació", relat d'un home acorralat per una presència desconeguda que es podria posar al costat dels contes de bogeria i obsessió de Guy de Maupassant, singularment "L'Horlà". De *Trajecte final*, un recull explícitament de ciència-ficció escrit el 1974 i publicat el 1975, tenim "Urn, de DjIn", amb un extraterrestre fugitiu que té plasticitat molecular, i "El regressiu", amb alguns ancians que experimenten un rejuveniment, en un món superpoblat. I del volum *Patologies diversament obscures*, datat 1981-1985 i publicat el 1986, "La doble plaça de les donzelles", amb un edifici que alguns veuen i altres no, potser perquè transgredeix el temps.

AMJ

L'hoste

de Stephenie Meyer

Tr. de Núria Pujol i Valls

"Suma de letras", Santillana, Madrid, març 2009.

En Víctor Martínez-Gil, acabat d'arribar de Portugal, m'explicava que allà la traducció de *The host* de Stephenie Meyer (Connecticut, 1973) havia estat un esdeveniment editorial. Quan en vaig anar a comprar la traducció catalana, el llibreter em va ensenyar la pila que en tenia, ja amb una mica de pols al damunt: l'èxit de la sèrie de vampirs i amors adolescents de l'autora (*Crepuscle*, *Lluna nova*, *Eclipsi* i *A trenc d'alba*) havia fet suposar que la seva incursió a la ciència-ficció havia de tenir la mateixa demanda, però no ha estat així. Llàstima o...

Parlem-ne. El llibre de Stephenie Meyer és d'entrada una bona novel·la de ciència-ficció, de tall ben clàssic, amb fórmules d'eficàcia comprovada. Unes petites criatures vingudes de l'espai han envaït la Terra, com havien fet abans amb altres planetes, amb intencions pacificadores, per evitar que els terrícoles destrueixin el planeta i es destrueixin ells mateixos. La seva constitució fa que no puguin viure independentment, sinó que han d'actuar com a paràsits d'altres criatures: ells són les "ànimes" del cos amfitrió. Un cop implantades, desplacen la ment i la voluntat del cos on s'han instal·lat i el dominen. I així, comandant els cossos dels humans, instauren una societat pacífica i igualitària i dominen tota la Terra... Tota? No! Hi ha més d'un llogaret clandestí habitat per resistents irreductibles que lluiten contra l'invasor. I la cosa encara es complica quan una de les "ànimes", la Wanderer, és implantada dins el cos de la Melanie Stryder, una militant que es resisteix a abandonar el seu cos. Al llarg de la lluita dialèctica mental (d'acord que recorda King, tant com el plantejament és deutor de Heinlein) l'hostessa és progressivament seduïda pels records de l'amfitriona, fins al punt que s'arriba a sentir enamorada del mateix noi, company de resistència. El desplegament segueix eficaçment el model de les novel·les d'aventures clàssiques, fins a arribar a un final si més no qüestionable. És clar que això és a partir de la pàgina 698, i sembla que en aquest punt l'autora ja pensa sobretot en la continuació de la trilogia: *The Soul (L'ànima)* i *The Seeker (El cercador)*. Mentrestant, hem tingut prop de set-centes pàgines de novel·la clàssica d'aventura i acció, manufacturada amb competència i efectivitat.

Em sap greu haver de tractar sovint dels defectes lingüístics de l'edició, però en aquest cas és imprescindible dir que la traducció és si més no desconcertant. Al costat de solucions perfectament genuïnes i espontànies anem des de l'extrem de formes ultracorrectes (ús sistemàtic d'"ésser" i de "quelcom") fins a formes analfabetes ("estés" i "podés", i en general no encerta gairebé cap relatiu), i confusions constants de gènere, de persona verbal, errades sistemàtiques d'ortografia i d'apostrofació, i un ús bastant pintoresc del lèxic: "test" en la forçada accepció de dret o tens, "engaltar" en un inexistent sentit de bufetejar... Tota l'aparença és que els responsables de la madrilenya editorial Santillana (que fan constar que els textos han estat corregits per Malena Val) han traduït el llibre de l'anglès al castellà, l'han passat per una màquina que l'ha girat aproximadament al català, hi han afegit un colofó i unes pàgines de complement en castellà i un lloc en anglès comú per a totes dues edicions, i avall que fa baixada. Una impressió que referma la diguem-ne edició de *Nocturna* de Guillermo del Toro i Chuck Hogan, de la mateixa editorial i els mateixos responsables, que si res no ho evita ja comentarem en algun número proper.

AMJ

CINEMA

District 9

de Neill Blomkamp

Amb *District 9* debuta a la gran pantalla el sud-africà Neill Blomkamp, apadrinat per Peter Jackson (director de les adaptacions cinematogràfiques d'*El senyor dels anells*), el qual apareix, com a productor, curiosament, amb crèdits més destacats que el mateix director (també està en primer lloc al cartell del film que aquí es mostra).

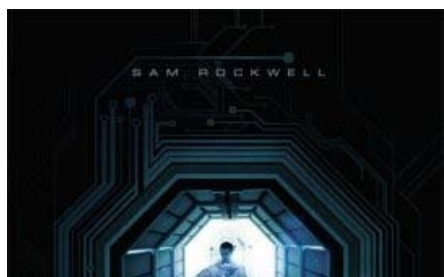
L'embrió de la trama és el curtmetratge de Blomkamp *Alive in Joburg* i, en conjunt, presenta una bona colla de matisos i interpretacions: des d'una inequívoca al·legoria sobre l'*apartheid* fins a la hipòtesi que potser els monstres som nosaltres.

Una immensa nau espacial s'atura sobre la ciutat de Johannesburg a final dels anys vuitanta. Després de mesos d'expectació i inactivitat, el govern sud-africà decideix abordar la nau. A l'interior hi troben més d'un milió d'alienígenes amuntegats, famolencs, en un estat penós. Els extraterrestres són desembarcats i aïllats en un campament, un suburbi de barraques que en el context de Sud-àfrica evoca clarament Soweto.

L'aspecte d'artròpode antropomorf que posseeixen els alienígenes (gambes *-shrimps-* a la versió original; *bichos* a la versió doblada en espanyol), alts i esprimatxats, amb palps buccals i ventrals, conformistes i amants del menjar per a gats, està humanitzat pels ulls extraordinaris i l'afecte que professen als fills. Al meu entendre, però, l'element que excel·leix és el protagonista humà: Wikus (Sharlto Copley). Wikus apareix de bon començament entrevistat en un pseudocumental amb el qual es vertebrava el film. Després de vint anys que arribés la gran pastera, que continua ancorada al cel de Johannesburg, decideixen traslladar els alienígenes des del gueto fins a un nou emplaçament (encara pitjor). Encarreguen el trasllat a Wikus, un funcionari gris, beneït i disciplinat. La metamorfosi, física i psicològica, que s'esdevé en ell, aquesta èpica del funcionari, és el fet més interessant de la pel·lícula. L'analogia racial, la conxorxa del poder, els tripijocs de les màfies, el lideratge a l'ombra i la crítica a la marginació, a l'avarícia i al racisme -que impregna tota la pel·lícula-, són altres trets que la fan recomanable.

Jordi de Manuel

* * *

Moon

de Duncan Jones

Moon és el debut a la direcció de Duncan Jones, fill de David Bowie. El film està protagonitzat per Sam Rockwell i s'inicia en

un format de reportatge que s'abandona poc després de començar: la humanitat, quan ha esgotat les fonts energètiques i degradat fins al límit el medi natural del planeta, troba recursos energètics a l'exterior. L'Heli-3, relativament abundant a l'espai, ha canviat el món. Una empresa privada ha instal·lat una base d'explotació minera (Sarang) d'Heli-3 a la cara oculta de la Lluna, que subministra a la humanitat prou energia per a continuar degradant la Terra. Sarang és controlada, amb l'ajut de les màquines, per un únic astronauta miner (Sam Bell), que ha de ser substituït després de romandre tres anys a la base.

Lluny de fer una crítica ambientalista, la pel·lícula se centra en conceptes menys socials de la naturalesa humana. Sense gairebé efectes especials (llevat dels que simulen el paisatge lunar), l'obra no estalvia recursos tecnocientífics per explorar la identitat i la consciència: clonació, records implantats, intel·ligència artificial i mort (caducitat) programada.

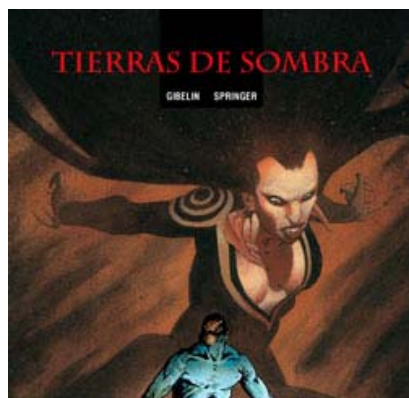
Hi ha, com a mínim, una escena que recorda extraordinàriament *Solaris* (més el film de Tarkovski, 1972, que la novel·la de Lem). També hi és present l'eix argumental del film *La isla* (Bay, 2005) i el context i la relació entre Sam (l'astronauta miner) i el robot GERTY (a la versió original amb la veu de Kevin Spacey, i, curiosament, la màquina més bruta i atrotinada de tota la base lunar) fa pensar en *2001: una odissea de l'espai* de Kubrick (1968), basat en un conte de Clarke.

Moon es va endur quatre guardons al darrer Festival de Sitges i té l'essència i l'ambientació pròpia de les pel·lícules clàssiques de ciència-ficció. La banda sonora (Clint Mansell) genera un clima inquietant que gravita al voltant de la solitud humana, l'element que millor impregna la primera part de la pel·lícula. La relació amb el robot pal·lia, en part, aquesta solitud. I és aquesta interacció entre l'humà i la màquina la que condueix cap a un desenllaç en què es planteja un dilema que es resol d'una manera poc previsible, però amb coherència amb les lleis asimovianes de la robòtica..., o tal vegada gràcies a l'existència d'una mutació (o xip) sentimental que posseeix el robot.

Jordi de Manuel

CÒMIC

No solament de CF viu el lector

En un butlletí dedicat a la ciència-ficció potser el que caldria seria parlar de *Los ojos de piedra*, el primer volum de la sèrie "Tierras de sombra", un àlbum de 152 pàgines que, amb guió de Christophe Gibelin i dibuixos de Benoit Springer, és una de les novetats que ens presenta Planeta De Agostini al raonable preu de 14,95 euros.

Els problemes, però, que em porten a citar-lo per a coneixement dels lectors i no parlar-ne més a fons són dos. El primer és que es tracta d'aquell tipus de ciència-ficció, l'anomenat *Heroic-Fantasy*

per uns o *Swords and Sorcery* per d'altres, que a mi, personalment, no m'atrau gens. "Tierras de sombra" (la sèrie completa, apareguda a França el gener l'any 1996, consta de tres àlbums) narra unes aventures que tenen lloc en el marc de la típica guerra entre un petit regne i un gran imperi. Fins aquí, res de nou. Els autors, però, la barregen amb els elements fantàstics propis del subgènere sense que hi falti l'humor. Un lladre, assassí i saquejador de cadàvers acompanyat d'un monstre devorador d'homes es topen amb un bruixa que va repartint malefics arreu on va. Cal seguir?

Potser, però, la informació als lectors hauria de passar per damunt del meus gustos personals i així analitzar més a fons aquesta obra, que no deixa de ser una de les possibles lectures de ciència-ficció molt valorada i apreciada per la gent més jove que s'acosta al gènere.

Aquí, però, apareix el segon problema. Justament al costat del primer àlbum que he comentat, surt l'anunci d'una segona novetat. No és pas de ciència-ficció i fins i tot molts diran que és per a nens o nois. D'acord, però és una obra mestra del còmic que mereix ser coneguda i reconeguda.

Es tracta de la sèrie de "Gil Jourdan", que aquí vam conèixer a través de "Cavall Fort" amb el nom de "Gil Pupil-la" i de la qual ara surt el primer volum d'una edició integral en castellà de 240 pàgines al preu de 23 euros. Un volum que és imprescindible de tenir.

"Gil Pupila" (en versió castellana) és una sèrie de Maurice Tillieux que va aparèixer per primer cop a la revista belga "Spirou" l'any 1956. La sèrie narra les aventures del detectiu privat que hi dóna el nom, ajudat pel seu maldestre ajudant Libellule, la secretària Queue de Cerise i l'incompetent inspector Crouton.

A les aventures de "Gil Jourdan", el ritme i l'acció tenen un paper fonamental. Les persecucions amb cotxe, les baralles, les caigudes i les corredisses són presents a cada episodi. Som lluny de les investigacions pausades i tranquil·les de, per exemple, un Maigret o de les llargues caminades, les esperes i els desplaçaments que caracteritzen les novel·les de Chandler. El ritme trepidant, moltes vegades, de "Gil Pupil-la" té molta semblança al de les pel·lícules nord-americanes de gàngsters (que no s'han de confondre amb el cinema negre). Aquest ritme dinàmic està, però, realitzat de forma magistral en un còmic amb una planificació de la pàgina i una distribució en vinyetes d'una manera poques vegades aconseguida abans.

Demano excuses per haver dedicat aquesta secció a un còmic que no té res a veure amb la ciència-ficció. Em sap greu per la ciència-ficció, que va perdre l'oportunitat de tenir una perla dins el bagul dels seus tresors.

Toni Segarra

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Quan el ferrocarril, els vaixells de vapor, els ponts metàl·lics i la resta de conseqüències de la Revolució Industrial van començar a aparèixer pel paisatge, els poetes i els pintors van tenir un problema. Què havien de fer? Els molins eren de pedra i fusta, matèries naturals, però els ferrocarrils i els vaixells, no solament eren de ferro, sinó que, a més, es movien de pressa, feien soroll, deixaven anar fum i pudien... Els havien d'incorporar a les seves aquarel·les i els seus sonets, com anys enrere hi havien incorporat els canals i els molins, o els havien de foragitar de la seva mirada artística?

William Wordsworth (1770-1850), el poeta romàntic anglès per excel·lència, el del Lake District, el que escrivia poemes que celebraven els valors espirituals de la natura en oposició al materialisme, va reflexionar sobre aquestes qüestions en un sonet de l'any 1833 intitulat "Steamboats, Viaducts and Railways", que començava així:

*Motions and Means, on land and sea at war
With old poetic feeling, not for this,
Shall ye, by Poets even, be judged amiss! (1)*

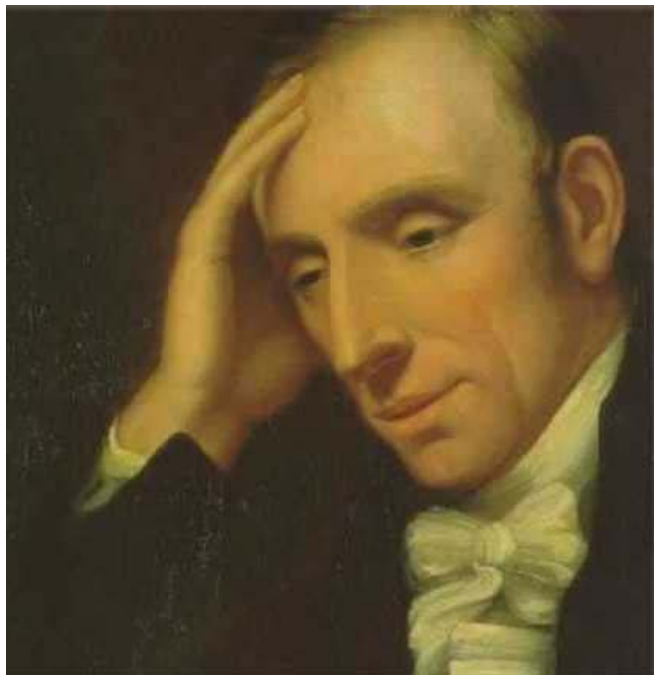
Era una proposta conciliadora, però, el 1844, es va oposar frontalment a un projecte per a fer arribar el tren a la Regió dels Llacs i va escriure el poema "On the Projected Kendal and Windermere Railway", en què es preguntava:

*Is then no nook of English ground secure
From rash assault? (2)*

L'argument principal dels opositors a l'arribada del tren al Districte dels Llacs era que aleshores hi podrien arribar els habitants dels barris industrials i la zona deixaria de ser idíl·lica. Ara, tren inclòs, ho continua essent.

(1). Mecanismes i mitjans que per terra i mar fan la guerra
Al vell sentiment poètic, no per això heu de ser
Jutjats com inapropiats, ni tan sols pels poetes.

(2). És que no hi ha cap racó d'Anglaterra a recer
De l'atac salvatge?

Jordi Font-Agustí

JOCS

Theatre Europe (Ordinadors Clàssics, 1985)

Si un joc comença amb els acords de "Give peace a chance" (Dóna una oportunitat a la pau), de quin tipus de joc parlem?

Doncs parlem de "Theatre Europe", el millor joc que s'ha fet mai sobre un dels escenaris possibles de començament de la tercera guerra mundial: la invasió d'Europa Occidental pel Pacte de Varsòvia.

Posem-nos en situació: any 1985, encara tenim la guerra freda suspesa damunt el cap. Imagina't que tens l'oportunitat de comandar les forces de l'OTAN a Europa, per frenar una possible invasió del perill roig, o les forces del Pacte de Varsòvia, per alliberar el vell continent del capitalisme imperialista. Qui escolliries? En aquell moment era un escenari de ciència-ficció (bé, millor dit, de política-ficció).

Després d'escollir qui comandaràs, has d'escollir la dificultat del joc (tres nivells).

L'última elecció és si vols escenes d'acció (en què portaràs un punt de mira per a disparar contra unitats de l'enemic). És recomanable dir que no, ja que no aporten res al joc i el fan més lent.

El joc comença quan apareix un mapa detallat d'Europa amb la Rússia Occidental. El mapa mostra les serralades, capitals, fronteres, i totes les forces armades d'ambdues parts.

La seqüència bàsica del joc és molt senzilla: fase 1, moure les unitats; fase 2, atacar, i fase 3, donar subministraments a les teves forces. Cada unitat té el seu nom, i tres característiques bàsiques: ARM (la força en combat de la unitat), AIR (les unitats aèries que li donen suport) i SUP (els subministraments per a fer-la funcionar).

Quan s'ha acabat una fase completa del teu exèrcit, l'enemic farà el mateix.

En acabar la fase de l'enemic, passarem a una pantalla en què podràs decidir com ataca la teva força aèria, en set opcions: aconseguir la superioritat, preparar atacs especials, atacar les línies de subministrament enemigues...

Després de la fase aèria passarem a la pantalla d'atac nuclear o químic. L'atac químic ataca les ciutats enemigues, per tallar subministraments. Els atacs nuclears (prèvia introducció del codi secret al teletip) són de dos tipus: estratègic (contra una ciutat o unitat enemiga) o llançament total a gran escala, per a arrasar l'enemic. També pots passar a l'estat "Reflex", que el que fa és respondre automàticament als llançaments nuclears de l'enemic, amb un atac semblant. Si es produeix un atac nuclear contra tu, es van succeint una sèrie de pantalles, amb explosió nuclear inclosa.

El joc acaba de dues maneres: si passen trenta-un dies (cada torn és de dos dies), o si es produeix un atac nuclear total. El final del joc és una pantalla en què es valoren les teves habilitats com a comandant. El millor és anar jugant diverses partides i veient com canvien els resultats.

El programador del joc, Alan Steele, i el seu equip, van fer servir dades reals sobre les forces dels dos bàndols en aquelles dates. Doncs es veu que, a les proves inicials del joc, sempre guanyava el Pacte de Varsòvia, deixant com a úniques sortides a l'OTAN permetre la caiguda de l'Alemanya Occidental, o fer servir l'atac nuclear, cosa que els va deixar molt preocupats. Al final, l'empresa que va distribuir el joc, PSS, va demanar que s'alterés la potència del Pacte, perquè no valia la pena treure un joc en què sempre guanyava el mateix.

Si voleu gaudir a l'actualitat d'aquest magnífic joc, busqueu un emulador de Commodore 64, i el corresponent programa, que us farà passar una bona estona.

Això sí, no oblideu el més important, que es diu al començament: "Dóna una oportunitat a la pau."

Isidor Bernabé

OPINIÓ

La vigència de "1984"

Hem pogut veure a Barcelona la versió teatral de *1984* de George Orwell, un text del dramaturg anglès Michael Gene Sullivan. El text teatral és molt fidel al novel·lístic, tant pel que fa l'argument com als diàlegs. L'acció escènica arrenca a la tercera part de la novel·la i

ens explica les dues anteriors per mitjà de salts enrere; aleshores els actors canvien de personatge. Aquests salts enrere, el joc de personatges, la necessària compressió argumental i l'austeritat escènica, tot plegat fa que haver llegit la novel·la recentment ajudi a valorar encara més el magnífic treball de l'adaptador teatral, dels actors i del director.

L'editorial Vergara va publicar la novel·la l'any 1965: una magnífica traducció al català de Joan Vinyes. Els qui en aquella època militaven als partits d'esquerrres van abominar de l'obra; tampoc van veure amb bons ulls *Granja animal* quan la van fer en un teatre de Barcelona a final dels setanta. Aquesta és la grandesa de l'obra d'Orwell: sempre toca el voraviu. Ara, els que s'emprenyen si els dius que van pel camí de 1984 són, per posar tres exemples de casa nostra, els que segresten les eleccions amb les llistes tancades, els que ofenen el sentit comú per defensar les seves aspiracions independentistes i els que anestesien les institucions per amagar la seva corrupció. Potser no hi ha un Gran Germà, però hi ha moltes ànimes de càntir que el deixarien fer.

Jordi Font-Agustí

RELAT

Trista profecia, o La despoblació de Barcelona

Rafel Vallès i Roderich és un pseudònim col·lectiu que es van empescar els redactors de la revista "Joventut". Potser l'inventor, o si més no un que el va fer servir força, va ser Frederic Pujulà i Vallès (1877-1963), escriptor, esperantista, combatent a la primera guerra mundial i un dels personatges més inquiets del Modernisme. És l'autor de la primera novel·la catalana que s'aproxima a la naixent ciència-ficció: *Homes artificials* (1912), un capítol de la qual ja havia publicat en forma de conte a "Joventut". En tot cas, amb la signatura de Rafel Vallès i Roderich, al número 284 de la revista, el 20 de juliol de 1905, va aparèixer aquest relat, possiblement de Pujulà, i que no sabem que hagi estat reeditat mai més.

Inútilment he lluitat dies i dies per esvanir l'obsessió tremenda, per allunyar la greu tristor que em corprengué després de la conversa extensa i malenconiosa que vaig sostenir amb el meu amic John Puck, savi anglès que accidentalment fa dos anys que es troba a Barcelona. Però a la fi ha triomfat la meva serenitat natural, ajudada de la reflexió, i tranquil·lament, reflexivament, puc explicar l'objecte de les meves preocupacions, desitjant no contagiar-ne a ningú. M'explicaré, doncs.

El meu amic Puck és un savi eminent i desconegut, com totes les eminències legítimes i autèntiques. Els seus estudis preferents han estat les ciències negades: la quiromància, la nigromància, l'ocultisme... A ell li parla clar la brillantor de les estrelles amb cua; els eclipsis de sol i els dies núvols, per a ell no tenen secrets. No desdenya, amb tot, els coneixements que es deriven de les ciències experimentals, i la preciosa facultat de doble vista, que posseeix des de petit, li permet treure dels fets més insignificants les més transcendents conseqüències. És un savi, en fi, digne per tots els

conceptes de canviar amb mi impressions i idees.

Cada dia, en havent dinat, ens trobem al cafè de la cantonada, i em comunica les seves impressions del dia i les dades noves que ha recollit per reforçar les seves tesis.

Amb els dos anys que ha viscut entre nosaltres ha estudiat a fons la vida de Barcelona, i d'inducció en inducció ha arribat a afirmar que aquesta urbs meravellosa, que és avui dia l'admiració del món i digna rival de Londres, està destinada a desaparèixer.

Fa pocs dies, després d'haver-me presentat al seu estimat amic i condeixeble Lord Beresford, que ens obsequià amb un esmorzar íntim a bord del "Kulwark", va comunicar-me la seva trista profecia. Persistint en els nostres hàbits adquirits, en posar altre cop peu a terra ens encaminarem a prendre el cafetó de consuetud, no tan saborós, però sí més familiar que el moka riquíssim que ens havia fet paladar l'almirall anglès, amb qui he contret amistat ferma i de qui em declaro entusiasta admirador tant en el terreny científic, com en el marítim, com en el gastronòmic, com en el patriòtic.

I heus aquí que, tot prenent el modest suc de castanyes torrades, el meu honorable amic John Puck es va esplaiar. Havia consultat les estrelles amb cua, havia combinat de mil maneres els signes cabalístics, havia reunit durant dos anys dades i observacions que no deixaven lloc a cap dubte. En sentir-li afirmar rodonament que Barcelona estava destinada a despoblar-se en el termini precís de cinc o sis quinquennis, em vaig quedar anorreat, i una llàgrima perlejà vergonyant, rossolant cara avall, per la meva galta esquerra...

I l'admirable era que podia precisar fets dels que succeïrien contribuint al decandiment i la despoblació de la ciutat, i citava detalls interessantíssims i ho explicava talment ja ho hagués vist.

Procuraré aproximadament transcriure les seves paraules:

"Sí, amic Vallès: sento ferir els vostres més delicats sentiments patriòtics, però us asseguro que tindreu amargats els darrers anys de vida, veient com té efecte la decadència d'aquesta civilitzada ciutat que, paral·lelament al catúfol d'una sinya, ha arribat a l'apogeu i no li queda més remei, seguint la llei eterna que marca la roda de la Fortuna, que davallar abocant l'aigua que l'empenava i que anirà a fecundar terres veïnes.

"Tres causes principals són ja origen del decandiment: la gran immigració d'anafabets, la patumància de la burgesia indígena i la *trastienda* dels castellans que us governen. Altres causes secundàries aniran ajudant a l'anorreament general, i multiplicant-se i apuntalant-se mútuament, reduiran la ciutat superba a una extensió inversemblant de ruïnes abandonades. Augmentant la població amb tots els morts de gana de terres forasteres, va creixent la proporció de la incultura, i el burgès cada dia creu més que el qui té diners posseeix la vertadera saviesa. Els intel·lectuals, en trobar-se desterrats a la seva pròpia terra, glaçats entre dues indiferències, emigraran a ciutats més cultes. Comencen ja a desfilar els còmics, segueixen els pintors i escultors, els escriptors s'atiparan de no ser llegits i escriuran en esperanto, dirigint-se així a la humanitat sencera... L'art dramàtic i musical quedarà reduït al *Paralelo*, la literatura a Llotja, la pintura a can Rovira... A Castella cada dia seran més aptes a *suavitzar* catalans, i amb contribucions feixugues, amb tractats avantatjosos per als estrangers, amb la moneda sense sanejar, destruiran el comerç i la indústria.

"Un grup de patriotes irreductibles, capitanejats per en Peius Gener i seguits per un estol de marxants d'esperit emprendedor, en veure que l'extremat personalisme català impedeix desprendre's de la tutela

castellana, se n'aniran a una illa de l'Austràlia a fundar la Nova Cathalonia.

"La insalubritat de la ciutat augmentarà de dia en dia, el tifus i la pesta bubònica, la tisi i les febres de Barcelona delmaran la població. Per por de les bombes àcrates emigraran tots els porucs. Els trons, petards i correcames que acostuma a tirar la quitxalla, junt amb els pianos de maneta, faran emigrar els neurastènics. La neurastènia atacarà fins les criatures. Per afrontar certs mals s'afixaran a les cantonades ordres governatives per l'estil d'aquesta: '*Se prohibe terminantemente ser tísico*', i, naturalment, els tísics emigraran a països més hospitalaris. Als tramvies s'hi posaran lletreros que diran: '*Por razones de higiene y mutua conveniencia se prohibe subir con ropas sucias.*' Un municipal farà parar el tramvia a cada cantonada per fer baixar qui porti llànties a la roba, i amb aquesta disposició s'aconseguirà que també emigrin, despitats, els pocs artistes, músics i poetes que per mandra o per manca de fondos no s'havien mogut de la ciutat.

"El pauperisme creixerà tant, que tres quartes parts de la població estaran habitades per mendicaies. I és molt possible que en veure com serà de molestós per a la minoria el fet que la gran majoria l'assetgi contínuament demanant un centimet per l'amor de Déu, es decideixi el senyor governador a dictar un ban que digui: '*Queda prohibida terminantemente la mendicidad.*' I aquell dia, adéu Barcelona! El poble, sense ingressos, no consumirà; fugiran els pobres de la ciutat com de la pesta, i els casals quedaran abandonats, i les vies, desertes. Només quedaran habitats el palau del senyor governador i les oficines on es cobren les contibucions i es despatxen les cèdules."

Si tot això succeeix, si míster Puck encerta en la seva trista profecia, cosa que és de creure, ja que els símptomes actuals tots són evidentment precursors del desastre, jo em pregunto: Quin serà el deure de tot barceloní de bona llei? No sé si entre els altres n'hi deu haver gaires de la meva manera de pensar. Jo he temut, jo he dubtat com a menestral senzill i com a bon pare de família: però hi ha en mi un altre jo, que es manifesta per les grans resolucions davant dels conflictes excepcionals. Jo crec en l'heroisme: jo em quedo! Que emigrin els covards. Jo, rodejat de ruïnes i de mendicaies, jo sacerdot modest però fervent de la ciència positiva, jo bon català, jo fort, jo vital, em veig amb cor, ajudat dels meus, de la meva filla i dels seus plançons, de ser la soca mare de la qual ixin les brancalades gerdes que han de renovar el gran bosc destruït i estendre's ça i enllà i escampar llavors i gèrmens... Jo em sento capaç de constituir-me en pedra fonamental d'una ciutat nova!

Rafel Vallès i Roderich

Recordeu que el número 20, corresponent a gener-febrer, estarà a la xarxa a començament de gener.